

Çelişik Duygularda Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı Sorgusu: Üniversite Gençliğinin Cinsiyet Algısına Dair Bir Araştırma*

Duygu ALPTEKİN**

ÖZET

Ataerkillik toplumun tüm kurumlarına ve sosyal ilişki ağlarına sinerek kadınların aleyhinde işleyen bir toplumsal cinsiyet rejimidir. Bu rejimin dayanakları, cinsiyet hiyerarşisinde erkekleri kadınlardan daha üst düzeylerde tutan geleneksel normlar ve değerlerdir. Her gelenekselliğin bu duruma yönelik bir fonksiyonu olduğu kabulünden ziyade eril tahakkümü sağlayan gelenekselliklere takılmak gerekir. Erkeklerin bu hegomonik durumunu besleyen ve toplumda yerleşik olan normlar ile değerler, gizli güç kaynakları olarak işlerlik gösterebildiği gibi aleni biçimde de taraftar toplayabilmektedir. Her koşulda ise cinsiyetler arasında haklara dayalı ayrımcılıkların olduğu ve eşitsiz toplumsal yaşam koşullarında kadın ve erkeklerin kutuplaştırıldığı aşıkardır. Ataerkil toplum yapısının içerdiği bu cinsiyete dayalı ayrımcılığın çatışmacı doğası gereği, toplumda kadın ile erkek zıtlıklara ve eşitsizliklere dayalı etkileşim örüntüsünde vücut bulur ve bu durum toplumda hakim kılınan toplumsal cinsiyet algısı ile sosyo-kültürel olarak devam eder. Bu doğrultuda gençliğin cinsiyet algısı, cinsiyet ayrımcılığı sorununun çok boyutlu bir şekilde anlaşılabilmesi ve çözümlenebilmesi, geleceğe dair planlamaların yapılabilmesi için gerekli bir vizyon aracıdır.

Buna göre araştırmanın kavramsal modelinin ve yönteminin dayanağı olan toplumsal cinsiyetçilik çalışmalarının önemli kuramlarından Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı açıklanarak bu kurama dayanarak geliştirilen ölçek tanıtılacaktır. Erkeklerin, özünde cinsiyet ayrımcılığını barındıran kadınlara dair hislerinin ve düşüncelerinin çelişkili yapısı hem kuramsal hem de nicel verilerle değerlendirilecektir. Çalışmada toplumsal cinsiyet ayrımcılığını Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği'nin (ÇDCÖ) alt boyutları olan düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik algısı temelinde açıklamak ve gençliğin geleneksel-modern karşıtlığında cinsiyete dair benimsediği değerleri, savunduğu fikirleri ve bu doğrultudaki davranış ve eylemlerini değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu amaçla, Selçuk Üniversitesi'nde öğrenim gören gençlerin katılımlarıyla bir alan araştırması gerçekleştirilerek, ulaşılan bulgulara çalışmada yer verilmiştir. Gençlerin kadın ve erkek arasındaki güç hiyerarşisine ilişkin algıları; cinsel, ekonomik ve mesleki ayrımcılığa işaret eden ifadeler ile kadın-erkek ilişkilerine dair bağlılık, koruyuculuk, minnettarlık, üstünlük gibi sosyo-psikolojik vurgular içeren ifadelerin yer aldığı ÇDCÖ'nin uygulama sonuçları ile ortaya konulmuştur. Gerçekleştirilen faktör analizinin sonuçları, bu yönde yapılan önceki çalışmaların tespitleri ile harmanlanarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, Gençlik.

Inquiry Of Gender Discrimination In Contrast Emotions: A Study On Perception Of Gender Of Youth University

ABSTRACT

Patriarchy is a society all institutions and social relations of gender regimes against women pervades the network functioning . The basis of this regime, the men in the gender hierarchy are traditional norms and values than women holding senior . Each tradition 's acceptance rather than being a function for allowing this situation need to be installed in the traditional masculine domination . Hegemonic feeding this situation and established the norms and values of the men in the community can gather supporters openly as well as interoperability can show hidden power sources. In any case, is that it involves discrimination based on unequal rights between the genders and social living conditions of women and men is obvious that polarized . Patriarchal social structure is based on a gender-based discrimination. Due to confrontational nature of discrimination; in a patriarchal society men and women exists in a based on contrasts and inequalities interaction patterns and this situation continues as socio-cultural with dominant gender perception in society. In this context gender perception of youth is a required vision tool for multidimensional understanding and resolving of gender discrimination problem and making projections about future.

The aim of the study is explaining the gender discrimination by helping of Ambivalent Sexism Inventory and hostile benevolent sexism which are subdimensions of (ASI). Additionally the sexism perception of youth will be try to analyse in the context of conflict of conventionalism and modernism. For that purpose survey have carried out with the participation of students at the Selcuk University and the conclusions revealed that reached empirically Young people's perceptions about the

* Bu çalışma, 2-4 Mayıs 2014 tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Kadın Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin düzenlediği II. Kadın Araştırmaları Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr., Celal Bayar Üniversitesi

hierarchy of power revealed between men and women; sexual, economic and occupational segregation by pointing to statements about male-female relationships commitment, guardianship, gratitude, expressions containing highlights the superiority of socio-psychological (ASI) where results are determined by the application. The results of the factor analysis performed in this direction with the detection of the previous studies were evaluated by blending.

Keywords: Gender Discrimination, Ambivalent Sexism Inventory, Youth.

Giriş

Ataerkillik toplumun tüm kurumlarına ve sosyal ilişki ağlarına sinerek kadınların aleyhinde işleyen bir toplumsal cinsiyet rejimidir. Bu rejimin dayanakları, cinsiyet hiyerarşisinde erkekleri kadınlardan daha üst düzeylerde tutan geleneksel normlar ve değerlerdir. Her gelenekselliğin bu duruma yönelik bir fonksiyonu olduğu kabulünden ziyade eril tahakkümü sağlayan gelenekselliklere takılmak gerekir. Erkeklerin bu hegomanik durumunu besleyen ve toplumda yerleşik olan normlar ile değerler, gizli güç kaynakları olarak işlerlik gösterebildiği gibi aleni biçimde de taraftar toplayabilmektedir. Her koşulda ise cinsiyetler arasında haklara dayalı ayrımcılıkların oluştuğu ve eşitsiz toplumsal yaşam koşullarında kadın ve erkeklerin kutuplaştırıldığı aşıkardır.

Cinsiyetçilik konusunda yapılan çalışmalar çoğunlukla kadınların maruz kaldıkları ayrımcılıklarla ilgili olsa da erkekler, eşcinseller gibi diğer cinsiyet kategorilerini oluşturan bireylerin cinsiyetlerinden dolayı yaşadıkları sorunların da ele alındığı görülmektedir. Bu çalışmada cinsiyeti ne olursa olsun herkesin insanca yaşama hakkının olması ve ayrımcılığın bir insan hakkı ihlali olduğu kabulü çerçevesinde cinsiyetçilik konusu irdelenecek, kadınların toplumsal cinsiyet ayrımcılığının mağduru olmasının nedenleri üzerinde durulacaktır. Toplumsal cinsiyetçilik çalışmalarının önemli kuramlarından biri olan Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı açıklanarak bu kurama dayanarak geliştirilen ölçek tanıtılacaktır. Erkeklerin, özünde cinsiyet ayrımcılığını barındıran kadınlara dair hislerinin ve düşüncelerinin çelişkili yapısı hem kuramsal hem de nicel verilerle değerlendirilecektir. Bu nedenle çalışmada öncelikle toplumsal cinsiyetçilik kavramının tanımlandığı ve bu alanda yapılan benzer çalışmaların kuramsal bilgilerinden yararlandığı kavramsal çerçeve yer almaktadır. İkinci kısımda ise gerçekleştirilen alan araştırmasının deseni ve yöntemi hakkında bilgi verilecek, bulgularla birlikte konu tartışılarak sonuçlar değerlendirilecektir.

1. Kavramsal Çerçeve

Ayrımcılık, bir devletin ya da toplumun bazı üyelerinin, ötekilere sağlanan belli hak ve / veya ayrıcalıklardan yoksun bırakılmasıdır. Bazı birey ya da gruplar “kategorik olarak ayrımcılığın” konusu olurlar, belli bir sınıflama içine sokulurlar (Ataöv, 1996: 1). Butler’in (2008: 56) ‘Cinsiyet Belası’ adlı eserinde yer verdiği Beauvoir’ın “.. kadınlar erkeklerin olumsuzudur, eril kimliğin kendisini farklılaştırırken karşısına aldığı eksiktir” düşüncesi etrafında denilebilir ki cinsiyet, güçlü bir ayrımcılığın görüldüğü temel kategorilerden biridir.

Ayrımcılığı meşrulaştıran yasalardaki eşitsizlik olsa da sosyal yaşamda meşru olmayan cinsiyetçi oluşumların da etkisi büyüktür. Ayrımcı yasalar ilk aşamada olumlu yasalarla değiştirilmelidir. Hukuksal değişikliklerle birlikte, maddi anlamdaki eşitliği de uygulayabilmek için, toplumsal ve ekonomik reformlarla desteklenmelidir (Ataöv, 1996: 71). Aksi takdirde kadının toplumdaki ikincil konumu, cinsiyeti üzerinden sömürüye, dışlanmaya, ezilmeye maruz kalma biçiminde sürecelecektir. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, cinsiyetlerin sahip oldukları hak ve ayrıcalıklardaki, atfedilen ve “yakıştırılan” roller, statüler ve değerlerdeki eşitsizlikler var olduğu sürece önüne geçilemeyecek önemli bir toplumsal sorundur.

Toplumsal bir sorun olarak cinsiyet ayrımcılığı, sosyoloji, psikoloji, sosyal psikoloji, felsefe, iktisat ve hukuk gibi birçok sosyal disiplinlerin çalışmalarında tartışılan ve analiz edilen bir konudur. Toplumsal güçler kadar bireysel algıların da cinsiyet ayrımcılığının oluşumunda etkili olduğu göz önünde bulundurulduğunda, birçok disiplinin birlikteliği ile oluşan bilimsel bakış açısının önemi anlaşılmaktadır. Bu çalışmada sosyolojiye ve psikolojiye yakın mesafede duran sosyal psikolojinin cinsiyet ayrımcılığı literatüründe önem arz eden toplumsal cinsiyetçilik kavramına odaklanılmıştır.

Cinsiyetçilik, cinsiyet temelinde ayrımcılık yapmak; bir cinsi diğerinden üstün tutmak olarak tanımlanır (Ecevit, 2011: 7). Buna göre toplumsal cinsiyetçilik, erkeklerin lehine kurulan bir cinsiyet hiyerarşisi ile ilişkilidir. Cinsiyetin dikey sıralanışının yarattığı toplumsal bir ayrımcılık sorunudur. Sosyal psikoloji alanında bu kavram, cinsiyete yönelik ayrımcılığın barındığı her türlü tutum ve davranışı ifade etmek için

kullanılmaktadır. Glick ve Fiske (1996: 491) sadece olumsuz tutumların değil olumlu tutumların ve kalıpyargıların da cinsiyetçiliğe yol açacağı fikri üzerinde temellendirdikleri Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı'nda, cinsiyetçiliğin iki boyutluluğunu irdelemişlerdir. Bu boyutlar, düşmanca cinsiyetçilik (hostile sexism) ile korumacı cinsiyetçilik (benevolent sexism) olarak adlandırılmıştır. Düşmanca cinsiyetçilik, kadınlara yönelik olumsuz tutumların kendini açıkça gösterdiği, kadının zayıflığını ve ikincilliğini vurgulayan ayrımcı davranışlar içeren boyuttur. Korumacı cinsiyetçilik boyutu ise, temelinde ataerkilliğin olduğu kadınlara yönelik olumlu tutum ve davranışları içerir. Bu boyutta geleneksel cinsiyet rollerinin ve erkek egemenliğinin devam ettirilmesi için bu tür tutum ve davranışlar kadınlarda olumlu pekiştirici olarak kullanılır. Korumacı cinsiyetçilik kadının korunması, sevilmesi ve yüceltilmesi şeklinde olumlu tutumları içerse de bu tutumlar kadının erkeğe göre daha düşük seviyede konumlandırılmasında düşmanca cinsiyetçilik tutumları ile aynı işlevi görür (Glick ve Fiske, 1996: 491; 1997; Sakallı, 2002: 48). Diğer bir ifadeyle bu iki boyut birbirinin karşısı değildir. Düşmanca cinsiyetçilik aleni bir şekilde etkisini gösterirken, korumacı cinsiyetçilik kadını koruyup kollama maskesi altında toplumsal cinsiyetçiliğin sürekliliğini sağlamaktadır.

Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı'nı oluşturan üç ana unsur; ataerkillik, cinsiyetler arası farklılaştırma ve heteroseksüelliktir. Bu unsurlardan biri olan ataerkillik, toplumda erkeğin kadına karşı olan siyasi, hukuki ve ekonomik üstünlüğü anlamına gelir. Korumacı cinsiyetçilikte; kadını zayıf ve güçsüz olarak kabul eden ve bu nedenle kendisinden güçlü olan erkek tarafından korunması, yardım edilmesi gerektiğini ve ekonomik açıdan desteklenmesini savunan ataerkil bir anlayış hakimdir. Baskın bir ataerkilliğin etkin olduğu düşmanca cinsiyetçilikte ise, kadınların erkeklerin kendileri için yaptıklarına yeteri kadar minnettar olmadıkları savunusu gibi daha olumsuz yargılar mevcuttur. Ancak varılan nokta; toplumsal cinsiyetçiliğin oluşturulmasında ister baskıcı ister korumacı şekillerde ortaya çıksın, ataerkilliğin, toplumun her alanında erkek egemenliğine hizmet ettiği. Cinsiyetler arası farklılaştırma ise, cinsiyete göre belirlenen geleneksel roller ve davranış kalıpları ile ilişkilidir. Düşmanca bir cinsiyetçilikte bu ilişki cinsiyetler arası yarışmacı farklılaştırma, korumacı cinsiyetçilikte ise cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma biçiminde işler. Karşılaştırmalar yaparak erkeklerin kadınlardan üstünlüğünü kurmak ve bu üstünlüğü abartarak kişisel duygularını tatmin etmek cinsiyetler arası yarışmacı farklılaştırmaya girmektedir. Kadın ile erkek arasındaki farklılıklar, kadınları değersizleştirmek adına sunulur. Diğer yandan cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma kadın ile erkeği birbirini tamamlayan iki parça olarak ele alır. Geleneksel cinsiyet farklılıklarını kadın ile erkeğin birbirlerine ihtiyaçları olduğu kabulüyle sunar. Erkekler ev dışında, kadınlar ise ev içinde çalışmalı mantığıyla kadınlara iyilik yapar görüntüsü altında geleneksel cinsiyet rolleri ve bu rollerin dağılımı haklılaştırılır. Son olarak heteroseksüellik unsuru ise, cinsiyetçiliğin en önemli kaynaklarından biridir. Heteroseksüelliğin cinsiyetçiliğe kaynaklık etmede kullandığı en etkili yol ise karşı cinsiyetle kurulacak romantik bir ilişkinin hayatta mutluluğun en birincil koşulu olarak sunulmasıdır (Glick ve Fiske, 1996: 493; Sakallı, 2002: 49). Glick ve Fiske (1996: 493) heteroseksüelliği de düşmanca ve korumacı boyutlarındaki halleri olarak iki kısımda açıklamaktadır. Bu kısımlar heteroseksüel düşmanlık ile heteroseksüel yakınlık olarak adlandırılmıştır. Kadını seks objesi olarak görmek ve kadınların cinsel çekiciliklerini erkekleri manipüle etmek için kullanacakları fobisi heteroseksüel düşmanlık içerisinde anılmaktadır. Heteroseksüel yakınlık ise, cinsellik ve üreme ihtiyaçlarından dolayı erkeğin kadına olan bağımlılığı anlamında kullanılmaktadır.

Düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğin söz konusu biraradalığı, bireylerin çelişik duygular içerisinde cinsiyeti algıladığını göstermektedir. Aslında çelişikliğin gelenekselleştirilmiş bir eşitsizlik düzeni söz konusudur. Kadınlar geleneksel bakım rollerine sadık kaldığı sürece, onlarsız hiçbir erkeğin tam olamayacağı fikri temelinde mükemmel ve 'olması gereken' bir kadın profili çizilmektedir (Fine, 2010: 87). Bu profile ait kalıpyargılar, korumacı cinsiyetçiliğin yansımalarıdır. Bakan, besleyen, destekleyen rolleriyle kadınlar, bakılmayı, beslenmeyi ve desteklenmeyi hak etmektedirler ki zaten bunun için erkeklere ihtiyaçları vardır. Bu yönüyle korumacı cinsiyetçilik, bireylerin baskın ataerkilliğe ve dolayısıyla düşmanca cinsiyetçiliğe karşı çıkmalarını engelleyen bir güç kaynağı durumundadır (Sakallı ve Ulu, 2003: 55). Çelişik duygulu yapıyı dengede tutan ve devam ettiren ise korumacı cinsiyetçiliğin bu örtülü 'olumlu' imajıdır.

2. Metodoloji

2.1. Örneklem

Konya İli'nde bulunan Selçuk Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinde öğrenim gören gençler araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Cinsiyet açısından bilimsel olarak anlamlı karşılaştırmalar yapılabilmesi için, oransız katmanlı örneklem tekniği ile belirlenen kız ve erkek katılımcı sayısının birbirine yakın olmasına dikkat edilmiştir. Çoğu sorunun cevaplanmadığı ya da tutarsız cevaplar içeren anketler çıkarıldıktan sonra, uygulanan 237 anketten ancak 217'si değerlendirmeye alınmıştır. Katılımcı öğrencilerin tümü, anketi gönüllü olarak doldurmak isteyen kişilerdir.

2.2. Veri Toplama Aracı – Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği (ÇDCÖ)

Toplam 22 önermeden oluşan Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği (ÇDCÖ), ilk olarak Glick ve Fiske (1996) tarafından geliştirilmiştir. Bu önermelerin 11 tanesi düşmanca cinsiyetçiliği, diğer 11 tanesi de korumacı cinsiyetçiliği ölçmektedir. Hiçbir ifade ters yönlü kodlamayı gerektirmemektedir. Bu çalışmada örneklem kapsamındaki üniversite öğrencileri önermelere ne ölçüde katıldıklarını beşli likert ölçeğine göre belirtmişlerdir.

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığına ilişkin oluşturulan bu ifadeler erkeklerin kadınlarla ilgili sahip oldukları çelişik duyguları ve tutumları içerir. Bu ifadelerin içeriklerini genel olarak iki boyutta açıklamak mümkündür. Düşmanca cinsiyetçilik boyutu, feministlerin asıl amaçlarının kadın - erkek eşitliğini gerçekleştirmek olmadığına, kadınların erkeklerden daha fazla güce ve olanaklara sahip olmasını istediklerine ilişkin ifadeleri kapsamaktadır. Ayrıca kadınların çok alıngan olduklarına, birçok problemi abarttıklarına ve kadın-erkek ilişkilerinde kötü niyetli olduklarına dair ifadeler de bu boyutta yer almaktadır. Karşı cinsle romantik bir ilişkinin yaşanması ile mutlu olmanın birbiriyle ilişkilendirildiği korumacı cinsiyetçilik boyutunda, kadınların yüceltilmesi ve el üstünde tutulması gerektiğine, erkeklerin yüksek ahlaki duyarlılığa, ince bir kültür anlayışı ve zevkine sahip kadınlar olmadan eksik kalacaklarına dair ifadeler bulunmaktadır. Kadınların erkeklerden daha fazla saf oldukları, erkekler tarafından korunmaları ve mali destek görmeleri gerektiğini vurgulayan ifadeler de bu boyuta dahildir.

Görüldüğü gibi geleneksel cinsiyet rolleri ve tutumlarının etkisi ÇDCÖ'ni biçimlendirmiştir. Bu kapsamda Glick ve Fiske (1999: 520) benzer şekilde kadınların da erkeklere ilişkin çelişik tutumlara sahip olabileceğini öne sürmüş ve Erkeklerle İlişkin Çelişik Duygular Ölçeği'ni (EÇDÖ) geliştirmişlerdir. Sakallı'nın 2008 yılında yayımladığı çalışmasıyla EÇDÖ'ni Türkçeye uyarladığı görülmektedir.

Glick ve arkadaşlarının (2000) 19 ülkeyi kapsayan kültürler arası çalışmaları ile, korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik ayrımına dair önemli bulgulara ulaşılmıştır. 1996 yılında gerçekleştirilen Glick ve Fiske'nin çalışmasına benzer şekilde, düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğin tüm ülkelerde pozitif bir korelasyon gösterdiği ancak kültürler arasında bazı farklılıkların olduğu belirlenmiştir. Toplumsal cinsiyetçiliğin yüksek olduğu ülkelerdeki kadınlar düşmanca cinsiyetçiliği önyargı ve ayrımcılık olarak algılayarak olumsuz tepkiler verirken, korumacı cinsiyetçiliğe karşı olumlu yaklaşmışlardır (Sakallı, 2002: 50).

ÇDCÖ'nin birçok çalışmada farklı değişkenlerle olan ilişkilerinin analiz edilmesinde kullanıldığını ifade etmek mümkündür. Yüksek lisans ve doktora tezlerini kapsayan ÇDCÖ çalışmaları; aile içi şiddet, evlilik (Ercan, 2009; Sakallı ve Ulu, 2003), dinsel (Taşdemir ve Sakallı, 2010), eşcinsellik (Okutan, 2010), toplumsal cinsiyet rolleri (Hlebain, 2013; Sakallı, 2002) gibi konular etrafında bir literatür geliştirmiştir.

3. Bulgular

3.1. Sosyo-Demografik Özellikler

Alan araştırması, 106'sı (%48,8) kız ve 111'i (%51,2) erkek olan toplam 217 üniversite öğrencisinin katılımı ile gerçekleşmiştir. Yaşları 18 ile 30 arasında olan katılımcıların tümünün yaş ortalaması 21,01 (SS=1,945)'dir. Kız öğrencilerin yaş ortalaması 20,34 (SS=1,286), erkek öğrencilerin yaş ortalaması 21,66'dır (SS=2,234).

Öğrencilerin %89,4'nün (194 kişi) anne ve babası sağ ve birlikte dir. Geriye kalan %10,6'yı oluşturan öğrencilerin ya ebeveynlerinden ikisi de sağ ama boşanmış veyahut ayrı yaşamaktalar, ya da ebeveynlerinden sadece biri hayattadır. Katılımcıların yarısının (%52,1) uzun süre ikamet ettikleri bölge, öğrenim gördükleri Konya İli'nin bulunduğu İç Anadolu Bölgesi'dir. Ayrıca katılımcıların sadece 26'sının

(%11,9) uzun süre ikamet ettiği yerleşim birimi köy ya da kasaba olmuştur. Diğer bir ifadeyle örnekleme oluşturan öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun en uzun zamanını ilçe ve il merkezlerinde geçirmiş olduğu saptanmıştır.

3.2. ÇDCÖ'nin İki Boyutlu Analizi: Düşmanca ve Korumacı Cinsiyetçilik ile İlgili Bulgular

Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği'ni oluşturan ifadeleri “düşmanca cinsiyetçilik” ve “korumacı cinsiyetçilik” şeklinde iki boyutta sunabilmek, bu iki boyutun arasındaki nüansları yakalayabilmek ve örnekleme oluşturan üniversite öğrencilerinin hem toplam hem de kız ve erkek cinsiyetlerine ilişkin ayrı biçimde bu ifadelerle ne ölçüde katılıp katılmadıklarını görebilmek amacıyla aşağıdaki tabloya yer verilmiştir. Öğrencilerden kendi görüşleri çerçevesinde her ifade için en uygun gördükleri beşli likert ölçeğindeki şıklardan birisini seçmeleri istenmiştir. Bu ifadeler 1’den 5’e doğru bir sıralamayla katılımın giderek yükseldiğini gösteren puanlara sahiptir (1-Kesinlikle katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Ne katılıyorum ne katılmıyorum, 4-Katılıyorum, 5-Tamamen Katılıyorum). Bu nedenle tabloda yer alan ortalama değerler, 1 ile 5 puan arasında tespit edilen katılım düzeyleri olarak düşünülmelidir. Bununla birlikte her ifadenin başında “D” ve “K” harfi bulunmaktadır. “D” harfi başında bulunduğu ifadenin düşmanca cinsiyetçilik ifadesi olduğunu, “K” harfi de ifadenin korumacı cinsiyetçilik boyutunda yer aldığını göstermektedir.

Tablo 1. ÇDCÖ İfadeleri

	Genel Ort.	SS	Kız Ort.	Erkek Ort.
(D) Kadınlar çok çabuk alınırlar.	3,95	1,109	3,70	4,20
(K) Her erkeğin hayatında hayran olduğu bir kadın olmalıdır.	3,91	1,133	3,94	3,88
(K) Kadınlar erkekler tarafından el üstünde tutulmalı ve korunmalıdır.	3,81	1,052	4,12	3,51
(K) Erkekler kadınsız eksiktirler.	3,71	1,187	3,86	3,58
(D) Feministler gerçekte kadınların erkeklerden daha fazla güce sahip olmalarını istemektedirler.	3,70	1,235	3,55	3,85
(K) İyi bir kadın erkeği tarafından yüceltilmelidir.	3,66	1,115	3,99	3,35
(D) Erkekleri cinsel yönden yaklaşılabilir olduklarını gösterircesine şakalar yapıp daha sonra erkeklerin tekliflerini reddetmekten zevk alan birçok kadın vardır.	3,62	1,125	3,42	3,81
(K) Ne kadar başarılı olursa olsun bir kadının sevgisine sahip olmadıkça bir erkek gerçek anlamda bütün bir insan olamaz.	3,54	1,284	3,74	3,36
(D) Kadınlar erkekler üzerinde kontrolü sağlayarak güç kazanmak hevesindedirler.	3,49	1,221	3,02	3,95
(D) Birçok kadın erkeklerin kendileri için yaptıklarını tamamen minnettar olmamaktadırlar.	3,49	1,072	3,16	3,81
(D) Bir kadın bir erkeğin bağlılığını kazandıktan sonra genellikle o erkeğe sıkı bir yular takmaya çalışır.	3,45	1,247	2,99	3,88
(D) Kadınlar iş yerlerindeki problemleri abartmaktadırlar.	3,45	1,190	2,92	3,95
(D) Feministler erkeklerle makul olmayan istekler sunmaktadırlar.	3,41	1,111	3,03	3,78
(K) Kadınlar erkeklerden daha ince bir kültür anlayışına ve zevkine sahiptirler.	3,38	1,376	4,13	2,66
(D) Gerçekte birçok kadın “eşitlik” arıyoruz maskesi altında işe alınmalarda kendilerinin kayırılması gibi özel muameleler arıyorlar.	3,28	1,339	2,63	3,89
(K) Erkekler hayatlarındaki kadına mali yardım sağlamak için kendi rahatlarını gönüllü olarak feda etmelidirler.	3,26	1,186	3,22	3,31
(D) Adaletli bir yarışmada kadınlar erkeklerle karşı kaybettikleri zaman tipik olarak kendilerinin ayrımcılığa maruz kaldıklarından yakınır.	3,19	1,217	2,61	3,75
(K) Birçok kadın çok az erkekte olan bir saflığa sahiptir.	3,16	1,263	3,25	3,07
(D) Birçok kadın masum söz veya davranışları cinsel ayrımcılık olarak yorumlamaktadır.	3,03	1,152	2,75	3,31
(K) Kadınlar erkeklerden daha yüksek ahlaki duyarlılığa sahip olma eğilimindedirler.	3,01	1,165	3,39	2,66
(K) Bir felaket durumunda kadınlar erkeklerden önce kurtarılmalıdır.	2,78	1,338	2,76	2,80
(K) Karşı cinsten biri ile romantik ilişki olmaksızın insanlar hayatta gerçekten mutlu olamazlar.	2,49	1,341	2,17	2,79
TOPLAM	3,40		3,29	3,51

Tablodaki ifadeler, örneklem kapsamındaki tüm öğrencilerin katılma düzeylerini gösteren ortalama değerlerine göre sıralanmıştır. Katılımın en yüksek olduğu ifadeden en düşük katımlı ifadeye doğru bir sıralanış söz konusudur. Öğrencilerin en çok katıldıkları ifade 3,95 ortalama ile “Kadınlar çok çabuk alınırlar.” İfadesidir. Onu izleyen diğer iki ifade ise, 3,91 ortalama ile “Her erkeğin hayatında hayran olduğu bir kadın olmalıdır.” ve 3,81 ortalama değeri ile “Kadınlar erkekler tarafından el üstünde tutulmalı ve korunmalıdır.” ifadeleridir. “Karşı cinsten biri ile romantik ilişki olmaksızın insanlar hayatta gerçekten mutlu olamazlar.” ifadesi ise en düşük ortalama (2,49) ile en alt sırada yer almaktadır. Kız ve erkek öğrencilerin ifadelerine ilişkin en yüksek ve en düşük katılım değerlerine dikkat edildiğinde ise önemli bir bulgu karşımıza çıkmaktadır. Erkek öğrencilerin en çok katıldıkları ifadeler düşmanca cinsiyetçilik boyutuna ait ifadeler iken, kız öğrencilerin katılımlarının en yüksek olduğu ifadeler korumacı cinsiyetçiliğe ilişkin ifadelerdir. Ayrıca erkek öğrencilerin en düşük olarak puanladıkları üç ifade de korumacı cinsiyetçilik ifadeleridir.

Bu doğrultuda, cinsiyetler arası bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını saptamak için fark testlerinden biri olan T-testi uygulanmıştır. Buna göre anket uygulanan tüm öğrencilerin cevapları doğrultusunda ortaya konan ÇDCÖ toplam değerinin (3,40) cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır ($t=-3600$; $sd=215$; $p=,000$). Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere, erkek katılımcılar (3,51) kızlara (3,29) göre daha yüksek cinsiyetçilik puanına sahiptir.

Ayrıca düşmanca cinsiyetçilik ($t=-9,019$; $sd=215$; $p=,000$) ile korumacı cinsiyetçiliğin ($t=4,299$; $sd=215$; $p=,000$) de cinsiyete göre istatistiksel anlamda farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır. Aşağıdaki tabloda bu farklılığın kız ve erkek öğrencilerin aldıkları ortalama değerler ile dökümü görülmektedir.

Tablo 2. Cinsiyete Göre Düşmanca ve Korumacı Cinsiyetçilik

	Cinsiyet	Sayı	Ort	SS
Düşmanca Cinsiyetçilik	Kız	106	3,07	,59163
	Erkek	111	3,83	,65466
Korumacı Cinsiyetçilik	Kız	106	3,51	,53379
	Erkek	111	3,18	,58306

Tablo 2’de yer alan ortalama değerler incelendiğinde, erkek öğrencilerin (3,83 ortalama ile) düşmanca cinsiyetçilik boyutundaki, kız öğrencilerin ise (3,51 ortalama ile) korumacı cinsiyetçilik boyutundaki ifadeler birbirlerinden daha yüksek düzeyde katılım gösterdikleri anlaşılmaktadır. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığının cinsiyete göre farklılaşan cinsiyetçilik tutumlarına dayandığını nicel olarak kanıtlayan bir bulguya ulaşılmıştır.

Ancak fark testleri iki değişkene ait ortalamaların birbirinden istatistiksel olarak anlamlı ölçüde farklı olduğunu belirtse de, bu testler ile değişkenler arasındaki ilişki hakkında bilgi sağlanamaz. Değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığını; eğer ilişki varsa bu ilişkinin şiddetini ve yönünü belirlemek için korelasyon analizine başvurulur (Şipahi vd., 2008: 143). Araştırma kapsamında literatürdeki diğer çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırabilmek için düşmanca cinsiyetçilik ile korumacı cinsiyetçilik arasında korelasyon analizi yapılmıştır. Buna göre; örnekleme oluşturan tüm öğrencilerin verdikleri cevaplar doğrultusunda bu iki cinsiyetçilik boyutu arasında bir ilişkiye rastlanmamıştır. Çıkan bu sonuç, Glick ve Fiske (1996) ile Sakallı’nın (2002) çalışmalarında yer alan bulgulardan farklı olmuştur. Düşmanca cinsiyetçilik ile korumacı cinsiyetçilik arasındaki korelasyona hem kız hem de erkek öğrenciler için ayrı olarak bakılmıştır. Analiz sonucunda, kız öğrenciler için olmasa da erkek öğrenciler için bu iki cinsiyetçilik boyutu arasında bir ilişkinin olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Erkek öğrenciler için düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik arasında zayıf dereceli olsa da pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır ($r=,23$; $N=111$; $p=,015$). Erkek katılımcıların düşmanca cinsiyetçilik değerleri arttıkça korumacı cinsiyetçilik değerlerinin arttığı, diğer bir ifadeyle bu iki cinsiyetçilik arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır.

3.3. ÇDCÖ’nin Geçerliliğine İlişkin Bulgular

Cinsiyetçiliğin açıklandığı boyutların belirlenmesine yönelik sosyal bilimler çatısı altında yapılan birçok çalışmada ÇDCÖ kullanılmıştır. Söz konusu araştırmalarda cinsiyetçilik boyutlarını ortaya çıkarmış olan faktör analizi, bu araştırmada da uygulanmıştır. Böylelikle farklı örneklem grubuyla yapılan bu çalışma ile

literatürdeki çalışmaların sonuçlarını kıyaslamak mümkün olmuştur. Benzer sonuçlara ulaşılabileceği gibi farklı sonuçlara da ulaşabilme olasılığı bulunan faktör analizinin, sosyal bilimlerde yapı geçerliliğini test etmek amacıyla gerçekleştirilen bir analiz olduğunu belirtmek gerekir. Çalışmaya yönelik yapılan ilk varimax rotasyonlu faktör analizi sonrasında örnekleme yeterliliği istatistiği olan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett küresellik testi sonuçlarına bakıldığında p değeri 0,05 anlamlılık derecesinden düşük çıkmış ($p=,000$) ve ölçeği oluşturan ifadeler arasında faktör analizi yapmaya yeterli düzeyde bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Genel kabul görmüş KMO değerleri yorumları dikkate alındığında (Sipahi vd.,2008: 80) ÇDCÖ'nin faktör analizine uygunluğunun iyi düzeyde ($,76$) olduğu görülmüştür. Belirlenen özdeğeri 1'den büyük 7 faktörün toplam varyansın $\%60,29$ 'unu açıkladığı saptansa da bir ifadenin iki faktör boyutunda çok yakın değerler göstermesi, o ifadenin çıkartılarak faktör analizinin tekrar yapılmasını gerektirmiştir. İkinci kez uygulandığında toplam varyansın $\%56,44$ 'ünü açıklayan 6 faktör elde edilmiştir. Ancak iki faktör boyutunda çok yakın yük değerlerine sahip olan bir ifadeyle tekrar karşılaşmıştır. Faktör analizi bu ifadenin de çıkarılmasıyla üçüncü kez uygulanmıştır. Toplam varyansın $\%57,29$ 'unu açıklayan 6 faktör boyutu elde edilmiştir. Faktör yükleri incelendiğinde değerlerin birbirine yakınlık olarak sorun oluşturmadığı görülse de oluşan faktör gruplarındaki ifadelerin içeriklerinde tutarsızlıkların olması örneklem tarafından yanlış algılanan ifadelerin olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte elde edilen faktör boyutlarına yönelik gerçekleştirilen güvenilirlik analizleri sonucunda düşük değerlere ulaşılması ve iki ifadenin de çıkarılmış olması faktör analizinin bu çalışmanın veri seti ile sağlıklı sonuçlar ve yorumlar sağlayamayacağını ortaya koymuştur.

Bu nedenle ÇDCÖ ifadeleri, ölçeği oluşturan Glick ve Fiske'nin (1996) ve Türkçeye uyarlayan Sakallı'nın (2002) çalışmalarında belirledikleri şekilde iki ana boyutta toplanmış, bilimsel açıdan sağlıklı sonuçlara ulaşılması amacıyla bu iki boyutun güvenilirlik düzeylerine bakılmıştır.

3.4. ÇDCÖ'nin Güvenirliği

Güvenirlik analizi yapılırken Alfa modeli kullanılmıştır. Sorular arası korelasyona bağlı uyum değeri olan cronbach alfa katsayısı ile araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirliği incelenmiştir. Cronbach alfa değerinin $,70$ ve üstü olduğu durumlarda ölçeğin güvenilir olduğu kabul edilse de soru sayısının az olması istisnasında bu sınır $,60$ değeri ve üstü olabilmektedir (Sipahi vd., 2008: 89). Buna göre ÇDCÖ'nin cronbach alfa katsayısı $,72$ ($N=217$) olarak bulunmuştur. Kız ve erkek öğrenciler için ölçeğin güvenilirliğinde farklılık olup olmadığı tespit edilmek istenmiştir. Kız öğrenciler için güvenilirlik değeri katsayısı $,70$ ($N=217$) iken erkek öğrenciler için bu katsayı $,76$ ($N=217$) olarak daha yüksek bir değer göstermiştir. Bununla birlikte 22 ifadeden oluşan ÇDCÖ'nin iki boyutu olan düşmanca cinsiyetçilik ile korumacı cinsiyetçiliğin de ayrı ayrı güvenilirlik değerlerine ulaşılmıştır. Düşmanca cinsiyetçilik boyutunun cronbach alfa katsayısı $,84$ olarak tespit edilmiş ve ölçeğin toplam güvenilirlik değerinden yüksek olduğu görülmüştür. Buna karşılık ölçeğin toplam değerinden düşük bir değere sahip olduğu saptanan korumacı cinsiyetçilik boyutunun cronbach alfa katsayısı ise $,66$ 'dır. Korumacı cinsiyetçilik boyutunun güvenilirliğinin detaylı açıklamasına ulaşabilmek için Glick ve Fiske (1996) ile Sakallı'nın (2002) çalışmalarında ele aldıkları alt boyutlar ayrımı dikkate alınmıştır. Ulaşılan katsayı değerleri heteroseksüel yakınlık için $,35$; koruyucu ataerkillik için $,52$ ve cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma için ise $,44$ 'tür.

Sonuç ve Tartışma

Katılımcıların cinsiyetlerine göre farklılaşan cinsiyetçilik tutumları toplumsal cinsiyetin analizini derinleştiren araştırma bulgularından biri olmuştur. Erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik grubunu oluşturan ifadelerle daha yüksek düzeyde katılmaları, karşı cinsin ötekileştirildiğini ve kendinin zıttı bir grup olarak inşa edildiğini göstermektedir. Kız öğrenciler ise düşmanca cinsiyetçilik grubundan ziyade korumacı cinsiyetçilik grubundaki ifadelerle daha yüksek düzeyde katılmışlardır. Kız öğrencilerin bu katılımları, gizli bir biçimde toplumsal yaşamın dokusuna kodlanan bazı ataerkil unsurların etkinliğine işaret etmektedir.

Ataerkil bir toplum yapısının çözümlenmesi için, tüm cinsiyet kategorilerinin eşitlik ve adalet içinde yaşama imkanına kavuşması şarttır. Toplumsal cinsiyetin bu eksende yeniden inşasının gerçekleşmesi amaç olmalıdır. Bu amaca ulaşmak için sadece erkeklerin değil kadınların da üzerlerindeki ataerkil etkilerden sıyrılması gereklidir. Bu bağlamda çalışmada kız öğrencilerin korumacı cinsiyetçiliğin etkisinde kaldıkları

ortaya çıkmıştır. Örneğin, kız öğrencilerin “Erkekler hayatlarındaki kadına mali yardım sağlamak için kendi rahatlarını gönüllü olarak feda etmelidir.” ifadesine ortalama değerin üstünde bir katılım göstermiş olmaları (Ort.: 3,22) dikkate değerdir. Bu önermeye verilen cevaplar; erkeklerin çalışma nedenlerinden birinin kadınlara mali yardımda bulunmak olduğuna ve kadınlar için erkeklerin ne kadar fedakar olduklarına ilişkin yargılara kız öğrencilerin olumlu yaklaştığını göstermektedir.

Kadınların erkeklerden daha saf olduklarını, erkekler tarafından el üstünde tutulmalarının ve korunmalarının gerektiğini içeren önermelere kızların erkeklerden daha yüksek oranda katılım gösterdikleri saptanmıştır. Bir erkeğin kadınsız eksik kalacağına ve her erkeğin hayatında hayran olduğu bir kadının olmasının önemini vurgulayan ifadeler de kız öğrenciler daha fazla katılmaktadır. Bununla beraber özellikle kız öğrenciler olmak üzere genel olarak katılımcılar karşı cinsle bir ilişkinin hayatta mutlu olabilmeyen bir koşulu olmadığını düşünmektedirler. Tüm bu bulguları toparlayacak olursak ortaya çıkan sonuç ise şudur: Kadınlar erkekler tarafından korunmaya ne kadar çok ihtiyaç duyarlarsa ve saflıklarından ödün vermezlerse o derece “iyi” bir kadın olacaklardır. İyi kadınlar ise fedakar erkekler tarafından desteklenmeli ve yüceltilmelidir. Çünkü erkeklerin kadınlar üzerindeki kontrolü ataerkil düzende bu şekilde işlemektedir. Bu durumu da en çok kadınlar istemektedir, çünkü aksi takdirde erkekler kadınsız kalarak hayatlarında dolduramayacakları eksikliklerle mutsuz olacaklardır. Kadınlar erkeklerin mutsuz olmasına tepkisiz kalamayacak kadar yüksek ahlaki duyarlılığa sahiptir ya da olmalıdır.

Bu genel tablonun oluşmasında dış faktörler olarak sayabileceğimiz ama aslında herkesin benliğine ve kişiliğine işleyen unsurların olduğu unutulmamalıdır. Medya, siyaset ve eğitim kurumları bu unsurlara örnek verilebilir. Bu unsurlar üzerinden toplumsal cinsiyet analizlerinin yürütüldüğü birçok çalışma vardır. Bu çalışmalar ile cinsiyet ayrımcılığının önüne geçilebilmesi için kadınların ataerkilliği üzerine odaklanılması gerekir. Sosyoloji, sosyal psikoloji gibi disiplinlerin işbirliği ile tutumların oluşumunda kurumların ve sosyal ilişkilerin etkisi çözümlenerek kadınların öncelikle nelerden kurtulması gerektiğinin ortaya çıkarılması ve kadınların özgüvenlerinin yükseltilmesi, kendi kendilerine yetebileceklerinin farkında olmalarının sağlanması gibi gerekliliklerinin neler olduğunun tespiti sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Ataöv, T. (1996). *Çatışmaların Kaynağı Olarak Ayrımcılık*, A. Ü. S. B. F. İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Zirve Ofset, Ankara.
- Butler, J. (2008). *Cinsiyet Belası / Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi*, Çev.: Başak Ertür, Metis Yayınları, İstanbul.
- Ecevit, Y. (2011). “Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisine Başlangıç”, *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, Ed.: Yıldız Ecevit & Nadide Karkiner, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, s. 2-29.
- Ercan, N. (2009). *Evlilikte Kadına Yönelik Fiziksel Şiddete İlişkin Tutumların Yordayıcıları: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, Sistemi Meşrulaştırma ve Dini Yönelim*, ODTÜ SBE Psikoloji Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Fine, C. (2010). *Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması – Zihnimiz, Toplum ve Nörocinsiyetçilik Nasıl Fark Yaratıyor?*, Çev.: Kıvanç Tannıyar, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Glick, P., & Fiske, S. T. (1996). “The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating Hostile and Benevolent Sexism”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 70 (3), s. 491-512.
- Glick, P., & Fiske, S. T. (1997). “Hostile and Benevolent Sexism Measuring Ambivalent Sexist Attitudes Toward Women”, *Psychology of Women Quarterly*, 21 (1), s. 119-135.
- Glick, P., & Fiske, S. T. (1999). “The Ambivalence Toward Men Inventory”, *Psychology of Women Quarterly*, 23 (3), s. 519-536.
- Glick, P., Fiske, S. T., Mladinic, A., Saiz, J. L., Abrams, D., Masser, B., ... & López, W. L. (2000). “Beyond Prejudice As Simple Antipathy: Hostile and Benevolent Sexism Across Cultures”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 79 (5), 763.
- Hlebain, A. (2013). “The Impact of Gender Roles on Benevolent Sexism”, *Sentience The University of Minnesota Undergraduate Journal of Psychology*, Vol.8, s. 5-7.

Okutan, N. (2010). *Eşcinsellere Yönelik Tutumlar: Cinsiyetçilik, Romantik İlişkilerle İlgili Kalıpyargular ve Yetişkin Bağlanma Biçimleri Açısından Bir Değerlendirme*, Ankara Üniversitesi SBE Psikoloji (Sosyal Psikoloji) Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Sakallı-Uğurlu, N. (2002). “Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması (Ambivalent Sexism Inventory: A Study of Reliability and Validity)”, *Türk Psikoloji Dergisi (Journal of Turkish Psychology)*, 17, s. 47-58.

Sakallı-Uğurlu, N. & Ulu, S. (2003). “Evlilikte Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, Yaş, Eğitim ve Gelir Düzeyinin Etkileri (Attitudes Toward Violence Against Women in Marriage: The Effects of Ambivalent Sexism, Age, Education and Income Levels.)”, *Türk Psikoloji Yazıları (Turkish Psychological Articles)*, 6, s. 53-65.

Sakallı-Uğurlu, N. (2008). “Erkeklere İlişkin Çelişik Duygular Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması”, *Türk Psikoloji Yazıları (Turkish Psychological Articles)*, 11 (21), s. 1-11.

Sipahi, B., Yurtkoru, S. & Çinko, M. (2008). *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*, Beta Basım, 2. Basım, İstanbul.

Taşdemir, N. & Sakallı-Uğurlu, N. (2010). “The Relationships Between Ambivalent Sexism and Religiosity Among Turkish University Students”, *Sex Roles*, 62 (7-8), s. 420-426.